

Dr hab. Krzysztof Wiak, prof. KUL
Kierownik Katedry Prawa Karnego KUL
Al. Raclawickie 14
20-950 Lublin

Lublin, 17 września 2022 r.

Recenzja

w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego

Pani dr Magdalenie Kowalewskiej-Łukuć

1. Uwagi ogólne

Uchwałą nr 116/2022 Rady Naukowej Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego z dnia 13 lipca 2022 r. zostałem powołany w skład komisji habilitacyjnej w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitacyjnego dr Magdalenie Kowalewskiej-Łukuć w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne. Wywiązując się z powierzonego mi przez Radę zaszczytnego obowiązku przedstawiam poniższą recenzję.

Do zadań recenzenta, zgodnie z art. 221 ust. 8 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. z 2021 r., poz. 478, t.j., dalej: P.s.w.), należy dokonanie oceny, czy osiągnięcia naukowe osoby ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego odpowiadają wymaganiom określonym w art. 219 ust. 1 pkt 2, i przygotowanie recenzji. Poza podstawową przesłanką wskazaną w art. 219 ust. 1 pkt 1 P.s.w., jaką powinna spełniać osoba ubiegająca się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (uzyskanie stopnia doktora), art. 219 ust. 1 pkt 2 P.s.w. wymienia posiadanie w dorobku osiągnięć naukowych albo artystycznych, stanowiących znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej:

a) 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a P.s.w., lub

b) 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w

wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b P.s.w., lub

c) 1 zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne.

Z treści art. 221 ust. 8 P.s.w., co prawda, nie wynika wprost, aby obowiązkiem recenzenta było również sporządzenie recenzji w zakresie wykazywania się przez habilitanta istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej. Jest to jednak jedna z ustawowych przesłanek nadania stopnia doktora habilitowanego, o czym stanowi art. 219 ust. 1 pkt 3 P.s.w., i z tego względu należało ją również poddać ocenie. O konieczności zawarcia w recenzji szczegółowej i uzasadnionej oceny spełniania przez Habilitantkę wymagań określonych w art. 219 P.s.w. stanowią również przepisy § 1 ust. 2 pkt 10 i § 42 ust. 1 Uchwały nr 85/2011 Senatu Uniwersytetu Szczecińskiego z dnia 29 września 2021 r.

Z przedstawionej do recenzji dokumentacji wynika, że Pani dr Magdalena Kowalewska-Łukuć posiada stopień doktora nauk prawnych w zakresie prawa, nadany uchwałą Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w dniu 21 października 2014 r., a monografia pt. *Wina w prawie karnym* (rozprawa habilitacyjna) została wydana przez Wydawnictwo Wolters Kluwer, które w roku jej opublikowania w ostatecznej formie (2019) było wymienione w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a P.s.w.

2. Ocena monografii naukowej (tzw. rozprawy habilitacyjnej)

We wniosku o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego Pani dr Magdalena Kowalewska-Łukuć wskazała, że osiągnięciem naukowym, stanowiącym znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauki prawne, o jakim stanowi art. 219 ust. 1 pkt 2 P.s.w., jest monografia pt. *Wina w prawie karnym*, wydana przez Wydawnictwo Wolters Kluwer (Warszawa 2019, ISBN 978-83-8160-372-0, ss. 284).

Wybrany temat niewątpliwie postawił przez Autorką trudne zadanie. Zajęła się bowiem zagadnieniem kluczowym dla odpowiedzialności karnej, a przy tym niezwykle spornym w piśmiennictwie. Chociaż zasada winy jest bezdyskusyjnym aksjomatem współczesnego prawa karnego, to równocześnie jest ona złożonym i wyjątkowo

kontrowersyjnym zagadnieniem dogmatycznym. W piśmiennictwie panuje, co prawda, powszechna zgoda co do tego, że wina jest podstawą, warunkiem i granicą odpowiedzialności karnej, a więc legitymizuje i limituje odpowiedzialność karną. Równocześnie jednak zasadnicze rozbieżności pojawiają się już u podstaw dalszej refleksji – brak jest bowiem nawet powszechnie akceptowanego określenia (definicji) winy.

Zadanie, jakie postawiła sobie Autorka monografii, jest również ambitne, zarówno ze względu na sformułowanie tytułu, który sugeruje, że w stosunkowo mało obszernym opracowaniu (284 strony) znalazło się kompleksowe opracowanie całości tego bogatego i złożonego zagadnienia badawczego, jak również z uwagi na mnogość dotychczasowych publikacji. Rozprawa habilitacyjna nie jest dziełem pionierskim, bowiem problematyka winy była już wielokrotnie przedmiotem refleksji w polskim piśmiennictwie prawa karnego. Wystarczy wymienić opracowania: S. Glasera, *Normatywna nauka o winie*, Warszawa 1934; G. Rejman, *Teorie i formy winy w prawie karnym*, Warszawa 1980; M. Król-Bogomilskiej, „*Formy winy*” w *prawie karnym w świetle psychologii*, Warszawa 1991. W ostatnich latach wyodrębnione zagadnienia dotyczące winy podejmowane były m.in. w publikacjach: T. Przesławskiego, *Psychika, czyn, wina. Wpływ czynnika psychicznego na zachowanie człowieka i jego winę jako podstawę odpowiedzialności karnej*, Warszawa 2008; J. Majewskiego (red.), *Okoliczności wyłączające winę*, Toruń 2010; D. Świeckiego, *Wina w prawie karnym materialnym i procesowym*, Prok. i Pr. 2009, Nr 11–12; J. Lachowskiego, *Czy konsekwentnie oddzielono stronę podmiotową od winy w kodeksie karnym 1997 r.?*, w: P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel (red.), *Państwo prawa i prawo karne. Księga Jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, t. II, Warszawa 2012; A. Liszewskiej, *Strona podmiotowa czynu i wina a niepoczytalność*, w: P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel (red.), *Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, t. II, Warszawa 2012; S. Tarapaty, *Obiektywna czy subiektywna przewidywalność? Głos w sprawie sporu dotyczącego nieświadomej nieumyślności*, CzPKiNP 2015, Nr 1; A. Barczak-Oplustil, *Zasada koincydencji winy i czynu w Kodeksie karnym*, Kraków 2016; P. Zakrzewski, *Stopniowanie winy w prawie karnym*, Warszawa 2016; Z. Jędrzejewskiego, *Artykuł 28 § 1 k.k. po nowelizacji z dnia 20 lutego 2015 r. Uwagi na temat konieczności oddzielenia strony podmiotowej czynu zabronionego od winy*, *Studia Iuridica* 2016, Nr 65; A. Jezuska, „*Domniemanie winy*” w *prawie karnym materialnym a procesowe domniemanie niewinności*, RPEiS 2016.

Autorka dość ogólnie – i w mojej ocenie nazbyt szeroko – określiła we Wstępie przedmiot i cel badań jako „analiza istoty winy w polskim prawie karnym” (s. 13). Uszczegółowieniem tych zamierzeń jest „próba poszukiwania ontologicznych podstaw winy i przesłanek jej przypisania, a więc ontologicznych podstaw tego, co w prawie karnym odbywa się na poziomie normatywnym, tj. wartościowania czynu pod kątem winy” (s. 14-15). Realizacja tego zamiaru miała nastąpić w wymiarze interdyscyplinarnym, z uwzględnieniem ustaleń i wniosków wyprowadzonych z innych obszarów nauki. Zadanie wydaje się atrakcyjne poznawczo, gdyż, jak stwierdza Autorka, wina w prawie karnym ma charakter normatywny, skoro „bada się ją zawsze z perspektyw tego, iż jest ona jednym z elementów struktury przestępstwa, kryterium wartościowania danego zachowania w prawie karnym” (s. 14). Tymczasem na gruncie filozofii i psychologii przedmiotem badań jest „wina w ogóle, wina jako taka”, a „ustalenia o istocie winy płynące z tych obszarów nauki są zatem w pewnym sensie pierwotne względem badań i ustaleń prawnokarnych” (s. 14).

Z powyższego wyjaśnienia można odczytać ogólne zamierzenia Autorki. Jednakże od pracy od charakterze ściśle badawczym należy wymagać czegoś więcej. We Wstępie nie zostały dokładnie sformułowane założenia metodologiczne pracy, brak jest określenia precyzyjnej hipotezy lub hipotez podlegających weryfikacji oraz nie zostały wskazane zastosowane metody badawcze. Nie dyskwalifikuje to oczywiście pracy i jej efektów. Zbyt pobieżne jest jednak stwierdzenie, że Autorka przyjęła „założenie, że celowe dla uchwycenia istoty winy w prawie karnym może być uwzględnienie ustaleń i wniosków dotyczących winy, płynących z innych obszarów nauki. Wina nie jest przecież domeną jedynie nauki prawa. Pozostaje także przedmiotem badań innych dyscyplin naukowych. Można tu wskazać chociażby na filozofię, teologię i psychologię” (s. 14). Wyjaśnienie to z pewnością nie niweluje wskazanych wyżej braków warsztatowych.

Inaczej należy ocenić strukturę rozprawy, która jest logiczna i spójna, a przede wszystkim podporządkowana realizacji założonego celu badawczego. Monografia zawiera 6 rozdziałów, które składają się na trzy grupy zagadnień. W początkowej części (rozdziały I – II) Autorka ukazała kształtowanie się winy jako przesłanki odpowiedzialności karnej oraz dokonała przeglądu dotychczasowych teorii winy. Druga część monografii (rozdziały III-IV) zawiera zasadnicze rozważania stanowiące wkład Autorki w rozwój nauki prawa karnego. Dotyczą one wykorzystania ustaleń z zakresu filozofii i psychologii w zakresie winy oraz

przełożenia koncepcji filozoficznych i psychologicznych na grunt prawa karnego. W ostatniej części (rozdziały V i VI) dokonano analizy przesłanek przypisana winy i odniesiono do zaproponowanego wcześniej autorskiego ujęcia winy oraz przeanalizowano funkcje winy prawie karnym.

Rozdziały początkowe mają znaczenie wprowadzające i porządkujące dla dalszych analiz. W rozdziale I została ukazana geneza problemu oraz kształtowanie się winy jako przesłanki odpowiedzialności karnej. Ta część pracy ma charakter rysu historycznego, w którym można dostrzec przechodzenie od odpowiedzialności obiektywnej do „subiektywizmu” w prawie karnym. Rozdział II jest pogłębionym przeglądem dotychczasowych teorii winy sformułowanych w prawie karnym, ze wskazaniem na ich wady i zalety. Rozważania są poprawne, lecz oparte jedynie na polskiej literaturze przedmiotu.

Poszukiwanie istoty winy w rozdziale III prowadzi do sięgnięcia do innych niż prawo nauk, po to, aby – jak pisze Autorka – spojrzeć na nią z perspektywy jej ontologicznego podłoża (s. 81). Rozważania te rozpoczyna syntetyczne zaprezentowanie sposobu ujmowania winy w filozofii i teologii, a następnie reguł przypisania winy i odpowiedzialności na gruncie współczesnych poglądów filozoficznych i psychologicznych. Takie odniesienie interdyscyplinarne wydaje się być uzasadnione, wszak wina rozumiana w kategoriach normatywnych jest konsekwencją pierwotnej refleksji nad winą w ujęciu moralnym. Przegląd poszczególnych stanowisk jest prawidłowy, lecz dość pobieżny. Nieco szerzej zostały ukazane spór między indeterminizmem i determinizmem oraz prezentacja badań z zakresu neuropsychologii i neurofilozofii poddających w wątpliwość kategorie sprawstwa, winy i odpowiedzialności człowieka. Moim zdaniem – chociaż jest to bardziej polemika niż ocena pracy – niezasadnie w tym zestawieniu stanowisk pominięto nurty personalizmu, których przedstawiciele wyprowadzali konkluzje co do winy z postawienia w centrum człowieka oraz z aksjomatu jego przyrodzonej godności. Znajdowały one zwolenników również wśród przedstawicieli nauki prawa karnego. Przykładowo, G. Bettiol pisał o winie personalnej znajdującej odniesienie we właściwościach duchowych sprawcy wobec wartości, które narusza. Wina, która jest nagannością, nie polega w takim ujęciu na akcie woli, ale na wewnętrznym stanowisku sprawcy wobec czynu, w którym odbijały się właściwości natury etycznej, charakteryzującej dobrowolny wybór zachowania zabronionego przez sprawcę (G. Bettiol, *Diritto penale*, Padova 1982, s. 383).

W perspektywie postawionego na wstępie pracy celu istotne są rozważania ukazujące koncepcje reaktywnych postaw P. Strawsona, konstruktywnego sentymentalizmu J. Prinza i badań empirycznych B. Weinera, zmierzające do skonstruowania modelu przypisania winy (w ogóle). Z tych ustaleń Autorka wyprowadziła owo poszukiwane w pracy ontologiczne oparcie dla prawnokarnej koncepcji winy i jej przypisania. Wnioski płynące z tych badań prowadzą – w dużym skrócie – do konstatacji, że wina jest efektem emocjonalno-poznawczego sądu powstającego w procesie oceny czynu. Dostrzeżenie takiego czynu przez podmiot oceniający może wywołać wstępną, nieepistemiczną reakcję emocjonalną, która jest następnie weryfikowana przez test wymagający spełnienia dwóch przesłanek: warunku kognitywnego i warunku kontroli. W przypadku ich spełnienia wstępna ocena zostaje utrzymana (s. 127-132). Na podkreślenie zasługuje konsekwencja metodologiczna Autorki, która dostrzega autonomię filozofii, psychologii i neuronauk i nie miesza tych płaszczyzn z refleksją prawnokarną, lecz wyprowadza wnioski respektujące przedmiot, cel i metody stosowane w każdej z tych dziedzin nauki. Dostrzec przy tym trzeba, że ma Ona szczególne do tego kwalifikacje, jest bowiem nie tylko doktorem nauk prawnych, ale również magistrem psychologii. Zdobyta wiedza pozwoliła Jej na fachowe wykorzystanie wyników badań z zakresu psychologii, a opracowaniom nadało cechę interdyscyplinarności. W stosunku do poprzednich części pracy zdecydowanie szerszy jest zakres wykorzystanego w tym rozdziale piśmiennictwa, w tym literatury obcej.

Poczynione ustalenia posłużyły do podjęcia w rozdziale IV próby – jak pisze Autorka – „przełożenia tych koncepcji na grunt prawa karnego”, a także „zapropozowania własnego ujęcia winy” (s. 15). Jej koncepcja winy jest rozumiana jako zarzut czyniony sprawcy w sytuacji gdy miał on możliwość prawidłowego rozeznania znaczenia tegoż czynu (warunek kognitywny) oraz możliwość suwerennego nim kierowania (warunek kontroli), czyli gdy jego wola i świadomość pozostały niezakłócone. To sformułowanie jest zgodne z założeniami tzw. czystej teorii normatywnej winy, ale poza akcentowaniem samego zarzutu czynionego sprawcy, uwzględnia oba subiektywne czynniki związane z osobą sprawcy i jego czynem. W dalszej części Autorka skonfrontowała własne ujęcie winy z dotychczasowymi teoriami winy (psychologiczną, normatywną, relacyjną, funkcjonalną i dyskursywną). Wprowadziła przy tym odrobinę konsternacji, omawiając jako pierwszą teorię Ł. Kurka. Przyznaję, że Autora tego znam jedynie z interesującej publikacji pt. *Problem wolnej woli z perspektywy nauk*

empirycznych (Logos i Ethos 2011, nr 1), a przybliżenie jego poglądów na temat winy w kontekście problemu wolnej woli człowieka i z wykorzystaniem neurofilozofii (zawartych w niepublikowanej rozprawie doktorskiej) uważam za cenne.

W ostatniej części zostało podjęte, z konieczności bardzo syntetycznie, wiele problemów, które mogłyby stać się samodzielnie tematami odrębnych monografii. W rozdziale IV Autorka przeanalizowała przyjęte dotychczas w prawie karnym przesłanki przypisania winy i odniosła je do własnej koncepcji, a w rozdziale V scharakteryzowała funkcje winy w prawie karnym. Konfrontacja wyodrębnionych warunków kognitywnego i warunków kontroli (traktowanych jako synteza pozytywnych i negatywnych przesłanek przypisania winy w prawie karnym) z konstrukcjami niepoczytalności, błędu i stanu wyższej konieczności została poparta prawidłową wykładnią, uwzględniającą dotychczasowe poglądy doktryny. Niektóre tezy są sporne (np. dopuszczalność odwoływania się do pozaustawowych okoliczności wyłączających winę), ale – jak już zazaczyłem – recenzja nie jest polemiką z Autorką, która swoje stanowisko w sposób wystarczający uzasadniła. Jednakże w pełni zasadne jest postawienie pytania o to czy nakreślony w monografii katalog ustawowych okoliczności wyłączających winę jest kompletny, skoro pomija np. wykonanie rozkazu przełożonego (art. 318 KK).

Poszukiwanie ontologicznych podstaw dla prawnokarnej konstrukcji winy doprowadziło Autorkę do kilku konkluzji wyrażonych w Podsumowaniu. Po pierwsze, korzystając z analiz interdyscyplinarnych, zaprezentowała własne ujęcie winy, które okazało się zgodne z założeniami tzw. czystej teorii normatywnej winy. Po drugie, przyjmując, że winę warunkuje niezakłócony stan świadomości sprawcy oraz dowolność jego czynu, opowiedziała się za funkcjonowaniem pozaustawowych okoliczności wyłączających winę. Po trzecie, zaproponowała nowe ujęcie zasady winy z art. 1 § 3 KK – w sposób pozytywny oraz takie jej sformułowanie, które pozwalałoby na szerokie ujęcie koincydencji czasowej winy i czynu.

Wnioski wynikające z przeprowadzonych badań nie zaowocowały opracowaniem nowej teorii winy. Jak zauważa sama Autorka, nie taki był cel pracy (s. 269). Jej nowatorski charakter dostrzegam jednak w prowadzeniu badań interdyscyplinarnych mających za cel poszukiwanie ontologicznego fundamentu dla prawnokarnej konstrukcji winy i przesłanek jej przypisania. Dociekania te doprowadziły bowiem do adaptacji na gruncie prawa karnego

argumentacji zaczerpniętej z innych, pozaprawnych, obszarów nauki, a ich zastosowanie przez Autorkę posłużyło do uzasadnienia jednej z dotychczasowych teorii winy. W tym też należy upatrywać oryginalnego osiągnięcia, stanowiącego wkład w rozwój nauki prawa karnego.

Monografia została przygotowana na wysokim poziomie merytorycznym wymaganym od prac o charakterze naukowym. Jej strona formalna nie budzi zastrzeżeń. Została napisana językiem zrozumiałym, który nie wywołuje u odbiorcy wątpliwości co do terminologii, precyzji myśli i znaczenia formułowanych wniosków. Razi jednak częste posługiwanie się zworami takimi np. jak partykuła „chyba”.

Pomimo wskazanych wyżej pewnych braków (bardziej o charakterze metodologicznych i formalnym niż merytorycznym), należy stwierdzić, że Autorka publikacji pt. *Wina w prawie karnym* (Warszawa 2019) wykazała się odpowiednią wiedzą prawniczą, umiejętnością prowadzenia badań z wykorzystaniem metodologii właściwej dla prawa karnego, w perspektywie interdyscyplinarnej. Monografia ta spełnia ustawowe kryteria wskazane w art. 219 ust. 1 pkt 2 lit. a P.s.w., co pozwala na uznanie jej za osiągnięcie naukowe, które stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauki prawne.

3. Ocena pozostałej aktywności naukowej

Oceniając czy Habilitantka wykazuje się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, w tym zagranicznej, należy zauważyć, że po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych powiększyła Ona swój dorobek publikacyjny. Jest autorką łącznie 45 opracowań o charakterze naukowym, w tym 35 opublikowanych po uzyskaniu stopnia doktora. Na ten dorobek składają się 3 monografie: 1) oceniona już wcześniej rozprawa habilitacyjna, 2) wydana drukiem rozprawa doktorska pt. *Zamiar ewentualny w świetle psychologii* (Poznań 2015, ss. 211), 3) napisana we współautorstwie *Komornik w prawie karnym* (Sopot 2021, ss. 251, współautorzy: M. Nawrocki, K. Burdziak). W przedstawionym do oceny dorobku znajduje się ponadto 17 rozdziałów zawartych w pracach zbiorowych, z tego 13 napisanych samodzielnie i 4 we współautorstwie. Zawarte są one w monografiach zbiorowych, materiałach pokonferencyjnych i księgach dedykowanych Profesorowi Marianowi Cieślakowi i Profesorowi Stanisławowi Czepicie. W tym zestawieniu są również dwa rozdziały w książkach opublikowanych w języku angielskim za granicą (wyd. Peter

Lang, Berlin). W dorobku Habilitantki znajduje się 25 opracowań zamieszczonych w czasopismach naukowych (22 artykuły, 3 glosy), w tym 18 samodzielnych i 7 napisanych we współautorstwie. W tej grupie 21 pozycji zostało wydanych po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych, 2 z nich zostało przygotowanych w języku angielskim. Do dorobku publikacyjnego, chociaż o charakterze dydaktycznym, zaliczam również skrypt (podręcznik) *Prawo karne materialne. Kurs skrócony* (Warszawa 2021, ss. 294, współautorzy: K. Burdziak, M. Nawrocki).

Opracowania zbiorowe, w których znajdują się rozdziały autorstwa Habilitantki, w większości zostały opublikowane w renomowanych oficynach prawniczych: Wolters Kluwer, C.H. Beck, Difin, wydawnictwach uniwersyteckich (wyd. KUL, wyd. UMK) oraz w wydawnictwach branżowych (Currenda), znajdujących się w *Wykazie wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe* MNiSW, a także za granicą (Niemcy). Artykuły zostały zamieszczone w uznanych czasopismach polskich (Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, Państwo i Prawo, Palestra, Prokuratura i Prawo, Prawo w działaniu, Przegląd Sądowy, Orzecznictwo Sądów Polskich, Acta Iuris Stetinensis) oraz w dwóch zagranicznych (Technium Social Sciences Journal, Studia Iuridica Cassoviensia). W ostatnich dwóch z wymienionych zamieszczono publikacje przygotowane w języku angielskim.

W dorobku Habilitantki można wyróżnić jeden, zdecydowanie dominujący, nurt badawczy, który obejmuje problematykę strony podmiotowej i winy oraz ich wzajemnych relacji, a zatem kwestii dotyczących subiektywnych podstaw odpowiedzialności karnej. Do tego obszaru badawczego należą również opublikowana rozprawa doktorska i rozprawa habilitacyjna oraz artykuły i rozdziały w publikacjach zbiorowych autorstwa Habilitantki, wydane przez uzyskaniem stopnia doktora nauk prawnych: *Motywacja sprawcy czynu zabronionego*, w: *Interdyscyplinarność badań w naukach penalnych*, red. I. Sepiolo, Warszawa 2012; *Ustawowa charakterystyka znamienia skutku a jego subiektywna konkretyzacja na gruncie art. 156 § 1 kk*, w: *Karne aspekty spowodowania uszczerbku na zdrowiu w prawie polskim, niemieckim i austriackim*, red. E. Hryniewicz, M. Małolepszy, Poznań 2013; *Strona podmiotowa czynów zabronionych popełnionych z tzw. świadomością pełną w świetle zasady nullum crimen sine lege*, w: *Nullum crimen sine lege*, red. I. Sepiolo, Warszawa 2013; *Zagadnienie niepoczytalności i poczytalności ograniczonej sprawcy czynu*

zabronionego, Kwartalnik Prawno-Kryminalistyczny 2012, nr 1-2; *Strona podmiotowa czynu zabronionego nie poczytalnego sprawcy*, RPEiS rok LXXV, 2013, z. 3. Opracowania te są dość krótkie, nawet 6-7 stronicowe. Problemy są w nich prezentowane zwykle w sposób syntetyczny i usystematyzowany. Jednakże, poza podręcznikowym omówieniem w artykule pt. *Zagadnienie niepoczytalności i poczytalności ograniczonej sprawcy czynu zabronionego*, w pozostałych publikacjach studium podjętego problemu prowadzi Autorkę do formułowania interesujących wniosków. Do takich należą rozważania na temat kryterium rozgraniczenia zamiaru bezpośredniego i zamiaru ewentualnego zwieńczone propozycją nowej redakcji przepisu art. 9 § 1 KK (*Strona podmiotowa czynów zabronionych popełnionych z tzw. świadomością pełną w świetle zasady nullum crimen sine lege*). Cenną wartością jest również włączenie wiedzy z zakresu psychologii dotyczącej uwarunkowań zachowań ludzkich (percepcyjnych, intelektualnych, emocjonalnych i motywacyjnych) do dyskusji o problemach prawa karnego (*Motywacja sprawcy czynu zabronionego*, w: *Interdyscyplinarność badań w naukach penalnych*, red. I. Sepiolo, Warszawa 2012). Zwracam uwagę na te cechy początkowej aktywności naukowej, ponieważ efektami dalszej działalności publikacyjnej Habilitantki, po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych, są opracowania obszerniejsze, zdecydowanie bardziej pogłębione, problemowe, w których wnosi Ona istotny wkład do dyskusji nad kluczowymi kwestiami odpowiedzialności karnej.

Często podejmowana problematyka strony podmiotowej łączy się z refleksją nad ważnymi, a rzadko poruszonymi w piśmiennictwie kwestiami. Do takich należy artykuł pt. *Przestępstwa z zapomnienia* (Prok. i Pr. 2015, nr 3), w którym Autorka wykorzystała ustalenia z zakresu psychologii i, odwołując się do dotychczasowych poglądów polskiej doktryny prawa, zarysowała własną koncepcję kształtu strony podmiotowej takiej kategorii przestępstwa.

Wysoko należy ocenić prezentację stanowiska Habilitantki wyrażoną w dwóch publikacjach dotyczących tzw. zamiaru ogólnego (*Kryteria i sposób stopniowania uszczerbków na zdrowiu w kontekście znamion strony podmiotowej czynu zabronionego*, w: *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu. Aspekty prawne, kryminologiczne i kryminalistyczne*, red. D. Semków, Warszawa 2018; *Ustawowa charakterystyka znamienia skutku a jego subiektywna konkretyzacja na gruncie art. 156 § 1 kk*, w: *Karne aspekty spowodowania uszczerbku na zdrowiu w prawie polskim, niemieckim i austriackim*, red. E. Hryniewicz, M.

Małolepszy, Poznań 2013, współautorstwo). Problem ten jest ważny dla orzecznictwa i pojawia się w praktyce sądowej w związku z trudnościami dowodowymi przy przypisaniu sprawcy spowodowania uszczerbku na zdrowiu. W publikacjach tych krytyka zamiaru ogólnego jest dobrze uargumentowana i prowadzona z perspektywy funkcji gwarancyjnej prawa karnego oraz zmierza do podkreślenia wagi strony podmiotowej czynu sprawcy i treści jego zamiaru.

Dalszy dorobek publikacyjny Habilitantki w znacznej części jest poświęcony analizie dogmatycznej strony podmiotowej określonej kategorii czynów zabronionych:

- tzw. przestępstw narkotykowych (*Ocenny charakter znamion przestępstw narkotykowych*, RPEiS, rok LXXVIII, 2016, z. 2);
- pomocnictwa (*Strona podmiotowa pomocnictwa przez zaniechanie (uwagi o statusie form przestępnego współdziałania w popełnieniu przestępstwa)*, PiP 2018, nr 1);
- obrazy uczuć religijnych (*O znamionach przestępstwa obrazy uczuć religijnych raz jeszcze*, w: *O pojmowaniu prawa i prawoznawstwa. Profesorowi Stanisławowi Czepicie in memoriam*, red. E. Cała-Wacinkiewicz, Z. Kuniewicz, B. Kanarek, Warszawa 2021);
- składania fałszywych zeznań (*Złożenie przez świadka fałszywych zeznań w sytuacji jego niewiedzy o prawie do odmowy składania zeznań lub uchylecia się od odpowiedzi na pytanie a możliwość pociągania go do odpowiedzialności karnej*, PiP 2019, nr 12),
- zabójstwa z zamiarem ewentualnym (*Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 30 I 2014, II AKa 251/13*, Pal. 2015, nr 5-6);
- eutanazji (*Zabójstwo eutanatyczne jako anormalna sytuacja motywacyjna*, Acta Iuris Stetinensis 2021, nr 3).

Warto zwrócić uwagę, że dobór kategorii czynów zabronionych, których strona podmiotowa jest przedmiotem analiz, nie jest przypadkowy i wynika z bieżących problemów orzeczniczych, dyskusji dogmatycznych, a także aktualnych działań legislacyjnych i ostatnich nowelizacji Kodeksu karnego. Ustosunkowując się do podejmowanych problemów Autorka prawidłowo posługuje się metodami wykładni, często nadaje rozważaniom wymiar interdyscyplinarny, poszerzając je o ustalenia psychologii oraz wyprowadza własne interesujące oceny i wnioski.

W trzech opracowaniach podjęto problematykę winy (teorii winy, jej przesłanek, okoliczności wyłączających winę), która jest zbieżna z nurtem rozważań zawartych w

rozprawie habilitacyjnej. Są to: rozdział w pracy zbiorowej pt. *W poszukiwaniu teorii winy w prawie karnym* (w: *Prawo karne jutra – między pragmatyzmem a dogmatyzmem*, red. W. Zalewski, Warszawa 2018), *Przypisanie winy na gruncie art. 31 § 3 Kodeksu karnego* (Pal. 2021, nr 3) oraz artykuł polemiczny *Imputacyjna koncepcja winy i ekskulpanty 20 (polemika z M. Maleckim)*, (PiP 2021, nr 5). Zawartość dwóch wymienionych na początku rozdziałów mogłaby wręcz sugerować, że jest to powtórzenie treści zamieszczonych w podrozdziałach monografii habilitacyjnej: I.6 *W poszukiwaniu teorii winy* (s. 77-80) i I.1.4 *Wina a regulacja art. 31 § 3 k.k.* (s. 186-195). O ile jednak generalne konkluzje są zbieżne z wnioskami zawartymi w książce *Wina w prawie karnym*, to jednak te krótkie opracowania (odpowiednio: 8 i 9 stron) wprowadzają nowe wątki i argumenty dla weryfikacji dotychczasowych teorii winy. Dotyczy to zwłaszcza opracowania pt. *Przypisanie winy na gruncie art. 31 § 3 Kodeksu karnego*, w którym nie zachodzi powielanie fragmentów poprzednich tekstów, lecz jest zawarte szersze spojrzenie, z wykorzystaniem nowej literatury i argumentacji.

Istotnym wkładem do dyskusji nad relacjami pomiędzy stroną podmiotową a winą są dwie publikacje: *Strona podmiotowa a wina – wzajemne relacje* (Acta Iuris Stetinensis 2018, nr 1) oraz *Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 8.02.2017 r., III KK 226/16* (Prawo w działaniu 2017, t. 30). Autorka poddała w nich analizie zagadnienie o dużej doniosłości dla wymiaru sprawiedliwości, jakim jest badanie kształtu woli sprawcy w zakresie strony podmiotowej czynu zabronionego oraz osobno – jakości tej woli i możliwości suwerennego kierowania swoim postępowaniem na etapie ustalania winy.

W zestawieniu tym odnotować również należy publikację w języku angielskim *From the Psychologism of Leon Petrazycki to the Model of Subjective Criminal Liability in the Polish Law*, w: *The Concept of Modern Law Polish and Central European Tradition*, red. M. Peno, K. Burdziak, Berlin 2021.

Problematyka strony podmiotowej i winy oraz ich wzajemnych relacji jest atrakcyjna poznawczo, lecz trudna i wymagająca zrozumienia i opisanie złożonych procesów psychicznych zachodzących u człowieka – sprawcy czynu: poznawczych, emocjonalnych, motywacyjnych, wartościujących, decyzyjnych. Widoczne wykorzystanie w recenzowanych publikacjach przez Autorkę uzyskanych kwalifikacji nie tylko z zakresu prawa, ale również z psychologii, nadało tym opracowaniom rys interdyscyplinarności.

Kolejne obszary badawcze nie są już tak obszerne pod względem ilości publikacji. Wśród nich wyróżnia się segment dotyczący odpowiedzialności za współdziałanie przestępne (formy zjawiskowe). W kilku opracowaniach Habilitantka podejmowała zagadnienia budzące wątpliwości i niejednolicie rozstrzygane w piśmiennictwie i judykaturze. Ustosunkowując się do tych kwestii zajmowała zwykle własne, dobrze uargumentowane stanowisko. Tak więc, opowiedziała się za dopuszczalnością konstrukcji usiłowania pomocnictwa (*Problem usiłowania pomocnictwa na tle obowiązującego Kodeksu karnego z 1997 r.*, RPEiS 2011, z. 3) oraz za poglądem przyjmującym formalny charakter podżegania (*Dopuszczalność konstrukcji usiłowania podżegania w kontekście problematyki jego skuteczności. Głosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 31 marca 2017 r.*, II AKa 450/16, OSP 2019, nr 5). W artykule *Sprawstwo polecające a przymus psychiczny* (Przeгляд Sądowy 2019, nr 5) trafnie podniosła, że w przypadku konstrukcji sprawstwa polecającego może zachodzić tzw. przymus psychiczny, będący okolicznością ograniczającą stopień winy lub w ogóle ją wyłączającą u sprawcy wykonawczego. Interesujące są również rozważania na temat kształtowania się odpowiedzialności osób współdziałających w popełnieniu przestępstwa o charakterze indywidualnym na przykładzie różnych konfiguracji odpowiedzialności komornika (*Odpowiedzialność komornika za współdziałanie w popełnieniu przestępstwa z art. 231 § 1 k.k.*, w: *Nowy model zawodu komornika sądowego i finansowania egzekucji sądowej*, red. A. Góra-Błaszczkowska, K. Flaga-Gieruszyńska, I. Gil, Sopot 2018) oraz dotyczące odpowiedzialności za pomocnictwo przez zaniechanie, w tym popełnionego nieumyślnie (*Strona podmiotowa pomocnictwa przez zaniechanie (uwagi o statusie form przestępnego współdziałania w popełnieniu przestępstwa)*, PiP 2018, nr 1).

Osobną grupę w dorobku tworzą publikacje podejmujące kwestię kar i środków karnych oraz zasad ich wymiaru i stosowania środków probacyjnych. Trzy z nich, poświęcone środkom penalnym, są głosem w dyskusji nad aktualnymi zagadnieniami związanymi z pracami legislacyjnymi i nowelizacjami Kodeksu karnego z lat 2015 – 2017 (*Kara ograniczenia wolności w świetle ostatnich nowelizacji kodeksu karnego*, w: *Dynamika zmian w prawie*, red. M. Nawrocki, M. Rylski, Warszawa 2018; *Kara ograniczenia wolności w perspektywie projektowanych zmian polskiego Kodeksu karnego*, w: *Reforma systemu sankcji w Niemczech, Austrii i w Polsce*, red. M. Małolepszy, Warszawa 2015; *Konfiskata rozszerzona oraz przepadek przedsiębiorstwa – kilka refleksji po roku obowiązywania*

znowelizowanych przepisów k.k., Pal. 2018, nr 9). Zawarta w nich jest autorska analiza normatywna oraz samodzielna ocena prawna znowelizowanych i nowych instytucji prawa karnego.

W kolejnych publikacjach zostały zawarte wyniki badań nad problematyką ogólnych dyrektyw sądowego wymiaru kary (*Ogólne dyrektywy wymiaru kary*, Prok. i Pr. 2016, nr 9; *Skazanie w trybie konsensualnym a ogólne dyrektywy wymiaru kary*, w: *Konsensualizm i kompensacja a podstawy odpowiedzialności karnej*, red. I. Sepiolo, Warszawa 2016) oraz ich relacji do dyrektywy stosowania względów wychowawczych wobec nieletniego (*Criminal Responsibility of Juveniles in Polish Law*, w: *Juvenile Justice Systems: Poland-Brazil-Portugal*, red. B. Janusz-Pohl, Berlin 2021). Do tej grupy należy zaliczyć rozważania związane ze stosowaniem środków probacyjnych (*Diagnostyka sądowo-kryminalna w orzekaniu i wykonywaniu warunkowego przedterminowego zwolnienia w teorii i praktyce sądowej – raport z badania*, Prawo w działaniu 2019, nr 39, współautorzy: J. Nikołajew, K. Burdziak, M. Jankowski; *Warunkowe przedterminowe zwolnienie jako możliwa ścieżka resocjalizacji*, w: *Karanie, terapia, resocjalizacja. W poszukiwaniu najlepszych rozwiązań*, red. M. Kowalczyk, D. Mackojć, Toruń 2021; *The use of AI in formulating a criminological prognosis of an offender*, Technium Social Sciences Journal 2021, nr 11, współautor: K. Burdziak).

Problematyka wymiaru kary prowadziła Habilitantkę do podejmowania zagadnień szczegółowych z zakresu prawa karnego materialnego oraz procesowego (*Porozumienia procesowe – alternatywa czy dominanta w postępowaniu karnym?*, Acta Iuris Stetinensis 2016, z. 4; *Tryb ścigania przestępstwa w przypadku zbiegu przepisów ustawy*, w: *Profesor Marian Cieślak – Osoba, dzieło kontynuacje*, red. W. Cieślak, S. Steinborn, Warszawa 2013 (współautor M. Szczepański)). W opracowaniach tych Autorka wykazała się prawidłowym posługiwaniem się różnymi metodami wykładni, precyzją w argumentacji i wyprowadzaniem uzasadnionych wniosków.

Habilitantka podejmowała również pojedyncze zagadnienia, włączając się do aktualnych debat na temat penalizacji zjawisk społecznych, zwykle budzących kontrowersje aksjologiczne i wiodących do rozbieżnych ocen normatywnych (*Prostytucja – penalizować czy legalizować?*, w: *Między stabilnością a zmiennością prawa karnego*, red. W. Cieślak, M. Romańczuk-Grącka, Olsztyn 2017: *Penal and Legal Aspects of Gender Confirmation*

Surgery, Considerations in the Context of Polish Criminal Law, Studia Iuridica Cassoviensia 2022, nr 1; *Wytwarzanie lub obrót dopalaczami jako czyn z art. 165 § 1 pkt 2 k.k.*, Acta Iuris Stetinensis 2018, nr 2).

Do dorobku Habilitantki z zakresu szeroko rozumianego prawa karnego trzeba również zaliczyć publikacje: *Niektóre problemy związane z odpowiedzialnością karną za naruszenia porządku towarzyszące imprezom sportowym*, w: *Prawnokarna ochrona imprez sportowych w związku x EURO 2012*, red. M. Kopeć, Lublin 2012; *Zasady etyki zawodowej w służbach mundurowych a reguły ostrożności*, w: *Zasady etyki zawodowej w służbach mundurowych*, Piła 2013; *Obowiązek stosowania przez przedsiębiorców wewnętrznych procedur antykorupcyjnych w świetle projektu ustawy o jawności życia publicznego*, RPEiS LXXXI, 2019, z. 9. W napisanej we współautorstwie monografii pt. *Komornik sądowy w prawie karnym* (Sopot 2021, współautorzy: M. Nawrocki, K. Burdziak) opracowała zagadnienia dotyczące statusu komornika sądowego, asesora i aplikanta komorniczego na gruncie prawa karnego oraz środków reakcji prawnokarnej wobec komornika sądowego mających wpływ na jego sytuację zawodową.

O zainteresowaniach badawczych wykraczających poza problematykę prawa karnego świadczy artykuł *Metoda samobadania wrażliwości kulturowej procesie diagnozowania* (Czasopismo Psychologiczne 2012, nr 1, współautorstwo: W. Paluchowski, A. Słysz).

Poddane ocenie publikacje Habilitantki mieszczą się w zakresie prawa karnego. Analizowane w nich zagadnienia stanowią istotne problemy prawa karnego materialnego, będące aktualnym i żywym przedmiotem zainteresowania nauki i dogmatyki oraz orzecznictwa. Podkreślić trzeba, że w dużej części tych opracowań wzajemnie przenikają się, z odpowiednim uwzględnieniem różnic metodologicznych, dwie płaszczyzny badawcze – prawa karnego i psychologii – czym nadają przedstawionemu do oceny dorobkowi charakter interdyscyplinarnej. Jest to z pewnością „wartość dodana”, jaką wnoszą wypowiedzi Autorki do współczesnego dyskursu naukowego.

Publikacje te cechuje precyzja terminologiczna, konsekwencja rozumowania, wyprowadzanie dobrze uzasadnionych, często oryginalnych wniosków. Podkreślić należy, że Habilitantka włącza się aktywnie do debat na temat kluczowych instytucji prawa karnego oraz zagadnień aktualnych, wynikających ze zróżnicowanych ocen aksjologicznych zjawisk

podlegających penalizacji i rozbieżności ocen w judykaturze, a także problemów wynikających z nowelizacji przepisów. Rozważania prowadzone są w perspektywie praw człowieka i zasad gwarancyjnych (jak *nullum crimen sine lege*), a obowiązujące regulacje prawne są konfrontowane ze standardami konstytucyjnymi i międzynarodowymi.

Przedstawione do recenzji publikacje mają odpowiedni poziom merytoryczny oraz cechują się poprawnością od strony metodologicznej i formalnej. Ich przygotowanie poprzedza studium dotychczasowych poglądów prezentowanych w literaturze i orzecznictwie. Dociekania są samodzielne, a wyprowadzane wnioski następowały z wykorzystaniem adekwatnych metod badawczych. Niektóre poglądy mogą rodzić polemikę, ale – jak już to zostało zaznaczone – nie jest ona zadaniem recenzenta oceniającego dorobek Habilitantki, mającej prawo formułować własne, oryginalne tezy i wnioski, jeżeli są tylko wystarczająco uzasadnione i zgodne z metodologią nauk prawnych.

Pozycjonowanie dorobku Habilitantki w bazie *Google Scholar* nie jest wysokie. Według danych na dzień 17 września 2022 r. liczba cytowań wynosi 34 (h-indeks – 3, i10-indeks – 0).

Habilitantka wykazuje się przeciętną aktywnością naukową w postaci czynnego udziału w konferencjach, realizowaną w więcej niż jednej uczelni lub instytucji naukowej. Dominują ośrodki, z którymi była Ona związana – Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego oraz Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Ponadto czynnie uczestniczyła w konferencjach organizowanych przez KUL (wydział w Stalowej Woli), Szkołę Policji w Pile, UMK w Toruniu, UKW w Bydgoszczy oraz tylko w jednym (!) ośrodku zagranicznym (Uniwersytet Viadrina, Frankfurt nad Odrą, Niemcy). Odnotować należy w sumie 14 wystąpień, wygłoszonych w latach 2012 – 2021, wszystkie w języku polskim. Jest to o tyle zaskakujące, że z przekazanych informacji wynika, że prowadzi Ona zajęcia dydaktyczne również w języku angielskim. Kilkakrotnie Habilitantka uczestniczyła w komitetach organizacyjnych i naukowych ogólnopolskich konferencji naukowych.

Brak jest informacji o aktywności w postaci stypendiów lub staży naukowych w renomowanych ośrodkach zagranicznych, uczestnictwie w seminariach lub konsultacjach zagranicznych, a nawet programach wymiany takich jak ERASMUS. Może to świadczyć o tym, że Habilitantka w niewielkim stopniu angażuje się w takie formy współpracy

międzynarodowej. Jednakże te braki, w mojej ocenie, w znacznej mierze równoważy udział w międzynarodowych projektach naukowych. Habilitantka uczestniczyła jako wykonawca w projekcie „Effective Justice – International and Comparative Approaches” (we współpracy z Uniwersytetem w Bolonii) oraz jako mentor w programie „Improvement of Research and Innovation Skills in Mongolian Universities” (we współpracy z Uniwersytetem Las Palmas i Uniwersytetem w Porto).

Habilitantka uczestniczyła w zespołach realizujących badania na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego oraz zleconych przez Instytut Wymiaru Sprawiedliwości. Brała też udział w charakterze wykonawcy w projekcie naukowym w ramach grantu NCN w konkursie SONATA realizowanym na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Kompleksowo oceniając całość przedstawionych do oceny osiągnięć, na które składają się publikacje, wystąpienia konferencyjne oraz zrealizowane projekty badawcze, stwierdzam, że pomimo zasygnalizowanych deficytów we współpracy międzynarodowej dr Magdalena Kowalewska-Łukuć wykazuje się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, w tym zagranicznej, i tym samym spełnia kryteria wskazane w art. 219 ust. 1 pkt 3 P.s.w.

4. Pozostałe osiągnięcia dydaktyczne, organizacyjne i popularyzujące naukę oraz w zakresie praktyki stosowania prawa i współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym

Z przedstawionych informacji wynika, że Habilitantka ma w swoim dorobku liczne aktywności i osiągnięcia w zakresie działalności o charakterze dydaktycznym, organizacyjnym i popularyzatorskim, wykonywanej na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego i na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Będąc zatrudnioną na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego od 2014 r. na stanowisku adiunkta, prowadzi zajęcia dydaktyczne z zakresu prawa karnego materialnego, procesowego i wykonawczego oraz z kryminalistyki, kryminologii, prawa wykroczeń, zarówno w języku polskim, jaki i w języku angielskim.

Istotnym osiągnięciem dydaktycznym jest współautorstwo opublikowanego przed rokiem podręcznika *Prawo karne materialne. Kurs skrócony*, wyd. C.H. Beck, Warszawa 2021; współautorzy: K. Burdziak i M. Nawrocki).

Habilitantka angażowała się w prace organizacyjne w obu uczelniach, z którymi jest związana. Na WPiA UAM była członkiem Komisji Dyscyplinarnej dla doktorantów, wiceprzewodniczącą Wydziałowej Komisji Ekonomicznej dla doktorantów i członkiem Wydziałowej Rady Doktorantów. Na WPiA US pełniła funkcje: członka Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli Akademickich, sekretarza Wydziałowego Zespołu ds. Jakości i Programów Kształcenia, członkiem zespołu kierunku *Prawo ochrony zasobów naturalnych* i członka wydziałowego zespołu ds. współpracy międzynarodowej. Kilkakrotnie była członkiem jury konkursów z prawa karnego organizowanych dla studentów WPiA US.

Przeprowadziła dwa szkolenia: dla pracowników jednej z kancelarii prawnych na temat błędu co do znamion i obiektywnego przypisania skutku oraz dla Związku Banków Polskich na temat przestępstw popełnianych na szkodę banku, konfiskaty rozszerzonej, zabezpieczenia majątkowego i obowiązku naprawienia szkody.

W ramach działań popularyzujących naukę prowadziła zajęcia z problematyki prawa karnego dla uczniów Liceum Ogólnokształcącego w Chojnie (2014 r.), kasy maturalne przygotowane przez WPiA US. Publikuje również artykuły popularno-naukowe z zakresu prawa karnego w internetowych serwisach prawnych.

Powyższe aktywności świadczą o tym, że Habilitantka ma wystarczające osiągnięcia w zakresie działalności o charakterze dydaktycznym, organizacyjnym i popularyzatorskim.

5. Wnioski końcowe

Po zapoznaniu się z monografią pt. *Wina w prawie karnym* (Warszawa 2019, ss. 284), pozostałym dorobkiem naukowym oraz informacjami o aktywności naukowej stwierdzam, że Pani dr Magdalena Kowalewska-Łukuć spełnia ustawowe warunki wymienione w art. 219 ust. 1 pkt 1 – 3 P.s.w. do nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne.

Kierownik
Katedry Prawa Karnego

dr hab. Krzysztof Wiak, prof. KUL